

4. Криміналістика : підручник / [В. М. Шевчук, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін.] ; за ред. В. М. Шевчука. Харків : Право, 2024. 1008 с.

5. Konovalova V.O., Shevchuk V.M. (2023). Digital criminalistics as a strategic direction of formation of criminalistic knowledge. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers III International Scientific and Theoretical Conference*, January 20, 2023. Amsterdam: European Scientific Platform. Pp. 73-77.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-509-2-22>

ЮРИДИЧНА НАУКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Щербакова Наталія Володимирівна

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і процесу,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

На сьогоднішньому етапі свого розвитку Україна переживає складний і вкрай важкий період, який зумовлений введенням через російську агресію на її території воєнного стану (ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1]). Війна торкнулась кожного українця, суб'єктів різних сфер діяльності, не обійшла стороною нікого, і попри наявність прямих військових дій, окупації, ракетних обстрілів, блекаутів – українці об'єднані, як ніколи, налаштовані рішуче, тримають оборону кожен на власному фронті задля спільної перемоги. Безумовно, в зазначених вкрай тяжких умовах здійснювати освітній та науковий процеси належним чином – це є першочерговою задачею, яка постає перед освітянами та науковцями. Від початку повномасштабного вторгнення російського агресора, українська вища освіта та наука працюють в умовах воєнного стану, навчальні та наукові заклади вирішують питання безпеки освітнього процесу і, по суті, можливості існувати та працювати надалі [2, с. 4].

В свою чергу становлення та розвиток України як європейської держави залежить від різних сфер, а саме: ефективної економіки, впровадження інноваційних технологій, якісної освіти, сучасної модернізованої науки. Реформування вищої юридичної освіти та модернізація юридичної науки в Україні виступають важливим напрямком державної політики, що зумовлює необхідність приведення національних освітніх стандартів у відповідність до європейських вимог

та забезпечення висококваліфікованих правників практиків та науковців.

Трансформаційні процеси в державному управлінні вимагають відповідних змін як в науковому, так і в освітньому процесах, запровадження та інтеграцію модернізованих методологічних компонентів правничої освіти та юридичної науки, адаптації останніх до європейських та міжнародних стандартів. Як слушно зауважують Горінов П. В. та Макарова О. В., в умовах євроінтеграційних процесів такі зміни як: реформування правничої освіти, оновлення змісту освітніх програм, посилення контролю за академічною доброчесністю та забезпечення безперервного професійного розвитку юристів – стають не лише вимогою часу, а й об'єктивною необхідністю для формування ефективної правової системи, здатної забезпечити верховенство право та відповідати сучасним викликам суспільства [3, с. 22-23]. Освіта і наука (зокрема юридична), які відповідають сучасним викликам та потребам суспільства, якісні за своїми критеріями та показниками – виступають наріжним каменем збереження України як держави, основою нашого майбутнього [4, с. 65], а тому їх забезпечення і оцінювання їх якості потребують відповідної уваги.

Юридична наука та правнича освіта – взаємопов'язані між собою та є невід'ємними складовими забезпечення сталого розвитку національної правової системи нашої держави, її ефективного функціонування на світовій арені.

Питання реформування вищої юридичної освіти залишається у центрі уваги державних інституцій, освітніх установ, наукової спільноти. Підтвердженням реформування юридичної освіти можуть слугувати відповідні міжнародні оцінки та висновки різних європейських інституцій, зокрема у Звіті Європейської комісії «Україна 2023» зосереджується увага на необхідності та важливості проведення реформи юридичної освіти для зміцнення верховенства права і виконання щодо членства в ЄС [5, с. 26]. При цьому зазначено, що відповідний прогрес у реформування юридичної освіти було досягнуто, втім ще передусе довгий шлях її модернізації та приведення у відповідність до європейських норм та стандартів [6, с. 32]. В науковій літературі зауважується, що юридична освіта як елемент національної правової системи нашої держави має велике значення у цивілізаційному виборі України та розвитку суспільних відносин [7, с. 42]. Юридична освіта є явищем багатограним, становить сукупність різноманітних заходів (організаційно-правових, освітньо-виховних, інформаційних та інших), спрямованих на комплексну, системну, послідовну підготовку конкурентоздатних, фахових спеціалістів у галузі права, діяльність яких спрямована на вирішення практичних завдань суспільства і держави, забезпечення реалізації інтересів громадськості й окремої особистості [8, с. 64].

В свою чергу юридична наука завжди залишатиметься складовою частиною цивілізаційної та духовної культури. Підтвердженням тому є положення преамбули до Закону України від 26.11.2015 року «Про наукову і науково-технічну діяльність» про те, що рівень розвитку науки є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їх духовного та інтелектуального зростання, а її розвиток – джерело економічного зростання і невід’ємної складової національної культури та освіти [9]. А відповідно до ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» такими пріоритетними напрямками виступають фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави [10].

Сьогодні недооцінка ролі юридичної науки та її досягнень на державному рівні призвела до низького рівня правової культури та виникнення «дефектів» правосвідомості. Тоді як юридична наука є живою матерією в державному «організмі», яка має постійно розвиватись і виконувати притаманні лише їй соціально-юридичні функції (зокрема, це констатуюча, інтерпретаційна, евристична, прогностична, методологічна, право-орієнтуюча практично-прикладна, критично-експертна, ідеологічно-виховна) [11, с. 220].

Отже, враховуючи вище зазначене, на даному етапі становлення та розвитку України, як майбутнього та повноправного члена ЄС, юридична наука та правнича освіта потребують комплексного глибинного реформування, яке мало би зосередитися не стільки на функціонуванні правничих шкіл, а скільки на розробленні відповідних науково-обґрунтованих прогнозів державних потреб правничих кадрів різних освітніх рівнів, запровадження вузько спрямованих спеціалізацій відповідно до потреб різних сфер застосування правничої практики. І юридична наука, і юридична освіта мають рухатися симбіозно й синергетично та в контексті сучасних викликів, євроінтеграційних процесів потребують подальших рушійних якісних змін та перетворень. Проте стан права напряму залежить від відповідного стану розвитку юридичної науки, ось чому головним викликом сучасної юридичної науки мають стати рішення про юридичні засоби забезпечення науковості правотворчої і правозастосовної діяльності, які складуть її відповідний фундамент, забезпечать системність, збалансованість та внутрішню узгодженість законодавства.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

2. Роз'яснення щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми: методичний посібник [А. Бутенко, Г. Денискіна, О. Єременко та ін.]. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2024. 127 с.
3. Горінов П. В., Макарова О. В. Теоретико-правові засади реформування вищої юридичної освіти в Україні в контексті європейської інтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 22-26.
4. Сидоркіна Р. Д., Житнік М. О. Юридична наука як рушійна сила ефективного розвитку правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025 № 1. С. 64-66.
5. Commission staff working document. Ukraine. 2023. 151 p. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 22.04.2025).
6. Commission staff working document. Ukraine. 2024. 103 p. URL: <https://me.gov.ua/view/26b46d87-bbab-4c21-bcba-d66ea4015493> (дата звернення: 23.04.2025).
7. Ткаченко В. В. Виклики глобалізації та їх вплив на юридичну освіту. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. С. 40-44.
8. Сучасні виклики юридичної освіти в університетському просторі : монографія / І.М. Сопілко, М.О. Дей та ін. Тернопіль : Вектор, 2018. 334 с.
9. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
10. Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки: Закону України від 11 липня 2001 року № 2623-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 48. Ст. 253.
11. Корчак Н. М. Юридична наука в умовах сучасних викликів і загроз. *Юридичний вісник*. 2020. № 2 (55). С. 218-223.